

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૫૧૭૦/૨૦૧૭

વિથ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૧૮૯૨૦/૨૦૧૮

વિથ

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૨૦૪૩૨/૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
---	--	----

૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
૫	શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	ના

=====

મા દુર્ગા એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ

વિરુદ્ધ

ડિસ્ટ્રિક્ટ એજ્યુકેશન ઓફિસર

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી આર.આર. વડીલ(૯૬૪)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧, ૩, ૪ તરફે શ્રી હાર્દિક સોની, આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ

પ્લીડર(૧)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફે શ્રી એ.ડી. ઓઝા(૫૧૫)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

તારીખ: ૧૨/૦૨/૨૦૧૯

સી.એ.વી. ચુકાદો

૧. શીર્ષકવાળી તમામ રિટ અપિલિકેશનોમાં ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલા મુદ્દાઓ પરસ્પર સંકળાયેલા હોવાથી અને પક્ષકારો પણ સમાન હોવાથી, તેઓને એકસાથે સાંભળવામાં આવ્યા હતા અને આ સંયુક્ત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨. સમયની દ્રષ્ટિએ સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલિકેશન નં. ૫૧૭૦/૨૦૧૭ નીચે મુજબની અરજો સાથે પ્રથમ દાખલ કરવામાં આવી હતી;

“(એ) આ સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલિકેશન દાખલ (એડમિટ) કરવાની મહેરબાની કરશો.

(બી) સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૧૬ના હુકમને તથા સામાવાળા નં. ૪ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૬.૦૨.૨૦૧૭ના હુકમને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખીને મેન્ડામસ અને/અથવા સર્શિયોરારીની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાની મહેરબાની કરશો અને વિશેષમાં અરજદાર-ટ્રસ્ટને હિન્દી માધ્યમની માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળામાં પ્રભાત તારા પબ્લિક સ્કૂલ કોઈપણ ખતેલ વિના ચલાવવાની

મંજૂરી આપવા માટે સામાવાળાઓને નિર્દેશ આપવાની મહેરબાની કરશો.

(બીબી) સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૧૭ના હુકમને રદબાતલ અને બાજુ પર રાખીને મેન્ડામસની રિટ અને/અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાની મહેરબાની કરશો અને વિશેષમાં અરજદાર-ટ્રસ્ટને પ્રભાત તારા પબ્લિક સ્કૂલ (હિન્દી માધ્યમ) માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક કોઈપણ ખતેલ વિના ચલાવવાની મંજૂરી આપવા માટે સામાવાળાઓને નિર્દેશ આપવાની મહેરબાની કરશો.

(સી) આ પિટિશન દાખલ કરવા, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેઝિંગ હોય તે દરમિયાન, માનનીય અદાલત સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૧૬ના હુકમ અને સામાવાળા નં. ૪ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૬.૦૨.૨૦૧૭ના હુકમના આગળના અમલીકરણ, બજવણી, કાર્યાન્વયન અને પ્રવર્તન પર મનાઈ હુકમ (સ્ટે) આપવાની મહેરબાની કરશો.

(સીસી) આ પિટિશન દાખલ કરવા, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેઝિંગ હોય તે દરમિયાન, સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૧૭ના હુકમના આગળના અમલીકરણ, કાર્યાન્વયન,

બજવણી અને પ્રવર્તન પર મનાઈ હુકમ (સ્ટે) આપવાની મહેરબાની કરશો.

(ડી) કેસના તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાને રાખીને તેમજ ન્યાયના હિતમાં જે યોગ્ય અને વાજબી જણાય તેવા અન્ય અને વિશેષ હુકમો પસાર કરવાની મહેરબાની કરશો.”

૩. ત્યારબાદ, રિટ અરજદારે નીચે મુજબની અરજો સાથે સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૨૦૪૩૨/૨૦૧૭ દાખલ કરી હતી;

“(એ) આ સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન દાખલ (એડમિટ) કરવાની મહેરબાની કરશો;

(બી) માર્ચ, ૨૦૧૮માં લેવાનાર બોર્ડની પરીક્ષામાં બેસવા માટે પ્રભાત તારા પબ્લિક સ્કૂલના ધોરણ ૧૦ના ૩૬ વિદ્યાર્થીઓ અને ધોરણ ૧૨ના ૨૨ વિદ્યાર્થીઓના ફોર્મ નજીકની શાળા/શાળાઓ મારફતે ભરવાની અરજદાર-ટ્રસ્ટને પરવાનગી આપવા સામાવાળાઓને નિર્દેશ આપીને મેન્ડામસ અને/અથવા સર્શિયોરારીની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાની મહેરબાની કરશો.

(સી) આ પિટિશન દાખલ કરવા, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેવિંગ હોય તે દરમિયાન, માનનીય અદાલત આ માનનીય અદાલતને યોગ્ય

જણાય તેવા નિયમો અને શરતો પર માર્ચ, ૨૦૧૮માં યોજનાર બોર્ડની પરીક્ષામાં બેસવા માટે નજીકની શાળા/શાળાઓ મારફતે પ્રભાત તારા પબ્લિક સ્કૂલના ધોરણ ૧૦ના ૩૬ વિદ્યાર્થીઓ અને ધોરણ ૧૨ના ૨૨ વિદ્યાર્થીઓના ફોર્મ ભરવાની અરજદાર-ટ્રસ્ટને પરવાનગી આપવા માટે સામાવાળાઓને નિર્દેશ આપવાની મહેરબાની કરશો;

(ડી) કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં તેમજ ન્યાયના હિતમાં આ માનનીય અદાલતને યોગ્ય અને વાજબી જણાય તેવા અન્ય અને વિશેષ હુકમ પસાર કરવાની મહેરબાની કરશો.”

જ. છેલ્લે, સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલિકેશન નં. ૧૮૯૨૦/૨૦૧૮ નીચે મુજબની અરજો સાથે દાખલ કરવામાં આવી હતી;

“(એ) આપ નામદાર સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ને માર્ચ, ૨૦૧૮માં યોજનાર બોર્ડની પરીક્ષાઓમાં બેસવા માટે અનુક્રમે ધોરણ ૧૦ અને ૧૨ના ૫૪ વિદ્યાર્થીઓના ફોર્મ ભરવાની અરજદાર શાળાને પરવાનગી આપવા નિર્દેશ આપતી મેન્ડામસની રિટ અથવા મેન્ડામસના સ્વરૂપની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશો જારી કરવાની મહેરબાની કરશો;

(બી) આપ નામદાર સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ને અરજદાર શાળા દ્વારા

કરવામાં આવેલી તારીખ ૧૧/૦૪/૨૦૧૮, ૨૩/૧૦/૨૦૧૮ અને ૨૪/૧૦/૨૦૧૮ની રજૂઆતોનો નિર્ણય કરવાનો નિર્દેશ આપતી મેન્ડામસની રિટ અથવા મેન્ડામસના સ્વરૂપની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશો જારી કરવાની મહેરબાની કરશો;

(સી) હાલની પિટિશન દાખલ કરવા, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેઝિંડગ હોય તે દરમિયાન, આપ નામદાર સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ને કોઈપણ યોગ્ય શરતો પર, માર્ચ, ૨૦૧૮માં યોજાનાર બોર્ડની પરીક્ષાઓ માટે અનુક્રમે ધોરણ ૧૦ અને ૧૨ના પઞ્ચ વિદ્યાર્થીઓના ફોર્મ અને પરીક્ષા ફી સ્વીકારવાનો નિર્દેશ આપવાની મહેરબાની કરશો;

(ડી) ઉપર જણાવેલ અરજ (સી) મુજબની એકતરફી વચગાળાની રાહત આપવાની મહેરબાની કરશો;

(ઈ) કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં જે યોગ્ય અને વાજબી જણાય તેવી અન્ય અને વિશેષ રાહત અરજદારની તરફેણમાં આપવાની મહેરબાની કરશો.”

પ. સરળતા ખાતર, સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૫૧૭૦/૨૦૧૭ને મુખ્ય કેસ તરીકે ગણવામાં આવે છે.

૬. રિટ અરજદાર એ ધ બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ્સ એક્ટ, ૧૯૫૦ હેઠળ નોંધાયેલું પબ્લિક ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ છે. સદર ટ્રસ્ટ સુરત ખાતે પ્રભાત તારા પબ્લિક સ્કૂલના નામે હિન્દી માધ્યમમાં માધ્યમિક શાળા ચલાવે છે. એવું જણાય છે કે ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર (ટૂંકમાં “સદર બોર્ડ”) દ્વારા સદર શાળાની નોંધણી રદ કરવામાં આવી હતી. સદર નોંધણી નીચેના કારણોસર રદ કરવામાં આવી હતી;

(એ) અપૂરતી જગ્યા અને મકાન.

(બી) શાળા ભાડાના પરિસરમાં ચાલતી હતી.

(સી) રમતનું મેદાન ઉપલબ્ધ નહોતું.

(ડી) વિદ્યાર્થીઓ માટે શાળામાં પ્રયોગશાળા, પુસ્તકાલય અને અન્ય સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવી નહોતી.

(ઈ) લાયકાત ધરાવતા અને પ્રશિક્ષિત શિક્ષકોની નિમણૂક કરવામાં આવી નહોતી.

(એફ) શિક્ષકોનો પગાર રોકડમાં ચૂકવવામાં આવતો હતો અને બેંક ખાતા મારફતે નહીં.

(જી) નોંધણીના નિયમો અને શરતોનું પાલન ન કરવું.

૭. સદર બોર્ડ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૭મી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૬ના હુકમથી શાળાની માન્યતા રદ કરવામાં આવી હતી. અરજદાર-ટ્રસ્ટે સદર હુકમને

રાજ્ય સરકાર સમક્ષ અપીલ મારફતે પડકાર્યો હતો. રાજ્ય સરકાર દ્વારા તારીખ ૬ઠ્ઠી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૭ના હુકમથી સદર અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. આ બંને હુકમો સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૫૧૭૦/૨૦૧૭માં પડકારનો વિષય છે.

૮. આમ, બાબતની યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી અને ધ ગુજરાત સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન એક્ટ, ૧૯૭૨ની કલમ ૩૧(૨) હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરીને, શાળાની નોંધણી/માન્યતા રદ કરતો તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૧૬નો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૯. સદર બોર્ડ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૭મી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૬નો શાળાની માન્યતા રદ કરતો હુકમ રેકર્ડ પર છે. તેનું સામાન્ય વાંચન દર્શાવે છે કે રિટ અરજદારને ક્ષતિઓ દૂર કરવા માટે પૂરતી તક આપવામાં આવી હતી. તેમ છતાં, રિટ અરજદાર તેમ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.

૧૦. રિટ અપિલકેશનોની સુનાવણી દરમિયાન, આ અદાલતના ધ્યાને લાવવામાં આવ્યું છે કે વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮માં, શાળા કોઈપણ માન્યતા વિના કાર્યરત હોવા છતાં, શાળામાં આશરે ૫૮ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો હતો. છેતરપિંડી આચરીને અને ખોટી રજૂઆત હેઠળ, શાળા સંચાલકોએ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપ્યો હતો અને ફી પેટે મોટી રકમ ખિસ્સામાં મૂકી દીધી હતી.

૧૧. સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૫૧૭૦/૨૦૧૭માં આ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વચગાળાના હુકમ મારફતે પ્રભાત તારા પબ્લિક સ્કૂલના ધોરણ ૧૦ના કુલ ૪૧ વિદ્યાર્થીઓને માર્ચ, ૨૦૧૭માં યોજાયેલી બોર્ડની પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.

૧૨. નોંધણી રદ કરવાના સદર બોર્ડના નિર્ણયથી અસંતુષ્ટ થઈને અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા અપીલ ફગાવી દેવાથી પણ અસંતુષ્ટ થઈને, સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૫૧૭૦/૨૦૧૭ દાખલ કરવામાં આવી હતી. એવું જણાય છે કે ડ્રાફ્ટ સુધારા મારફતે, રિટ અરજદારે આ અદાલત દ્વારા તારીખ ૨૮મી જૂન, ૨૦૧૭ના હુકમથી જારી કરાયેલ વચગાળાના નિર્દેશો અનુસાર સદર બોર્ડ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૪થી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ના હુકમને પણ પડકાર્યો હતો. તારીખ ૨૮મી જૂન, ૨૦૧૭ના રોજ આ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ આ મુજબ વંચાય છે;

“૧. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન એડવોકેટોને સાંભળ્યા અને રેકર્ડનું અવલોકન કર્યું.

૨. શરૂઆતમાં અરજદાર શાળાની માન્યતા માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા વિભાગ માટે રદ કરવામાં આવી છે. માન્યતા રદ કરવાનું કારણ તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૧૬ના હુકમમાં નોંધાયેલ છે. જોકે, આ તબક્કે, હું હકીકતલક્ષી વિગતોમાં પ્રવેશવા માંગતો નથી કારણ કે સમગ્ર તથ્યો

અને વિગતોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, વિવાદનો કાયમ માટે ઉકેલ લાવવા માટે કેટલાક નિર્દેશો જારી કરવા જરૂરી છે.

૩. એ નિર્વિવાદ હકીકત છે કે તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૧૬ના હુકમને સદર નિયમો અનુસાર સક્ષમ એપેલેટ ઓથોરિટી સમક્ષ અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો છે. એ પણ નિર્વિવાદ હકીકત છે કે એપેલેટ ઓથોરિટીએ પણ અરજદાર વિરુદ્ધ અપીલનો નિર્ણય કર્યો છે અને તે રીતે તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૧૬ના હુકમની પુષ્ટિ કરી છે. જોકે, માન્યતા નકારવા માટે ઘણા કારણો છે, જેમાંનું એક કારણ અરજદાર દ્વારા શાળા ચલાવવામાં આવી રહી છે તે પરિસરના કબજાના હક અને ધારણ કરવાના સંદર્ભમાં છે, કારણ કે તે અરજદારની માલિકીનું નથી પરંતુ ભાડાનું પરિસર છે. એ પણ નિર્વિવાદ હકીકત છે કે એપેલેટ ઓથોરિટીના નિર્ણય સુધી, અરજદાર પાસે તેમની તરફેણમાં એવો કોઈ ભાડાકરાર નહોતો કે જેથી પુષ્ટિ થઈ શકે કે પરિસર જરૂરી દસ વર્ષના સમયગાળા માટે તેમની પાસે ઉપલબ્ધ છે. એ પણ નિર્વિવાદ હકીકત છે કે વાદગ્રસ્ત હુકમની તારીખે, સંભવતઃ, અરજદાર પાસે એવો ભાડાકરાર હતો જેમાં દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે પરિસર તેમની પાસે માત્ર ૧૧ મહિના માટે જ ઉપલબ્ધ છે.

૪. શાળા ચલાવવા માટે પરિસરના કબજા અંગેના ઉપરોક્ત મુદ્દા ઉપરાંત, રમતના મેદાનના ક્ષેત્રફળ અંગેના મુદ્દા સહિત અન્ય કેટલાક મુદ્દાઓ પણ

છે. જોકે, હવે, અરજદાર તારીખ ૧૬.૩.૨૦૧૭ના રોજ વધારાનું સોગંદનામું દાખલ કરીને આગળ આવ્યા છે કે મકાનમાલિકે અરજદારની તરફેણમાં ભાડાકરાર કર્યો છે જેમાં પુષ્ટિ કરવામાં આવી છે કે મકાનમાલિક પ્રશ્નવાળું પરિસર દસ વર્ષ માટે ભાડે આપવા સંમત થયા છે અને તે રીતે, અરજદારે શાળાની માન્યતા માટેની શરતો પૈકીની ઓછામાં ઓછી એક શરતની પુષ્ટિ કરી છે. તેથી, જ્યારે સંજોગોમાં ફેરફાર થાય છે, ત્યારે આવા ઓછામાં ઓછા એક મુદ્દા પર, ઉપર દર્શાવેલ ભાડાકરાર સહિતના સંજોગોમાં થયેલા ફેરફાર, જો કોઈ હોય તો, તેના આધારે સક્ષમ સત્તાધિકારી માટે અરજદારના કેસ પર પુનર્વિચાર કરવો જરૂરી બનશે.

૫. અન્યથા પણ, નિયમન નં. ૯(૧૩)ના પરંતુક (૨) અનુસાર, જ્યાં નોંધાયેલ શાળાઓ ચલાવવા માટે ઈમારતો, પ્રયોગશાળા, પુસ્તકાલય, ફર્નિચર, સાધનસામગ્રી, સ્ટેશનરી અને અન્ય વસ્તુઓ તેમજ માધ્યમિક શાળાના સાધનો સંબંધિત જરૂરિયાતોનું શાળાની નોંધણી માટેના કોઈપણ અરજદાર દ્વારા પાલન ન થઈ શકે તેમ હોય, તો અરજદાર સંપૂર્ણ વિગતો સ્પષ્ટ કરી શકે છે; ખાસ સંજોગો, કારણો અથવા સ્થાનિક પરિસ્થિતિઓ કે જેના કારણે માનક જરૂરિયાતમાંથી આવી ક્ષતિ અથવા વિચલન માફ કરી શકાય. આવી જોગવાઈ પછી, કુલ છ શરતો છે, પરંતુ સમાન પરંતુક સાથે કે કારોબારી સમિતિ, ખાસ સંજોગોમાં નોંધાયેલ શાળાને આવી કલમમાં નિર્ધારિત મર્યાદા કરતાં વધુ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ

આપવાની મંજૂરી આપી શકે છે અને રમતના મેદાનના ક્ષેત્રફળ અંગેની જરૂરિયાતમાં છૂટછાટ આપી શકે છે. જ્યારે, નિયમ (૯)ના નિયમ (૧૪)નું પરંતુક ખાસ પુષ્ટિ કરે છે કે કારોબારી સમિતિ નોંધાયેલ શાળાના વિશેષ સંજોગોમાં તેના કેસના ગુણદોષ પર આ નિયમનમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી કોઈપણ જરૂરિયાતમાં છૂટછાટ આપી શકે છે. તેથી, જ્યારે નિયમનો છૂટછાટ આપવાની પદ્ધતિની પરવાનગી આપે છે, ત્યારે સામાવાળાઓ માટે અરજદારને આવી કારોબારી સમિતિ સમક્ષ પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની મંજૂરી આપવી યોગ્ય રહેશે અને કાયદા અનુસાર આવા મુદ્દાનો નિર્ણય કરવો એ કારોબારી સમિતિની વૈધાનિક ફરજ છે.

૬. ઉપરોક્ત તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, શરૂઆતમાં, અરજદાર માટે જરૂરી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને નિયમો મુજબની જરૂરિયાત અંગેના તમામ માપદંડોનું પાલન કરવું યોગ્ય રહેશે જેથી તેના દ્વારા માંગવામાં આવેલી બાબતની પુષ્ટિ થઈ શકે. જો કોઈ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અથવા જરૂરિયાતમાં કોઈ ખામી અથવા ઉણપ હોય તો અરજદારે તારીખ ૪.૮.૨૦૧૧ના સરકારી ઠરાવ મુજબ સમિતિ સમક્ષ આવી કોઈપણ ખામીમાં છૂટછાટ મેળવવા અંગેના જરૂરી નિર્દેશો માટે અરજી કરવાની રહેશે, જો તે પરવાનગીપાત્ર હોય તો. અરજદારે મોડામાં મોડી તારીખ ૭મી જુલાઈ, ૨૦૧૭ સુધીમાં સમિતિ સમક્ષ પોતાની રજૂઆત સબમિટ કરવાની રહેશે. સમિતિએ તેને સંદર્ભ મોકલ્યાની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર આવી વિનંતીનો

નિર્ણય કરવાનો રહેશે, પરંતુ તે સંપૂર્ણપણે તથ્યો અને સંજોગો પર આધારિત અને કાયદા અનુસાર કરવાનો રહેશે, જેથી હાલના હુકમથી પ્રભાવિત થયા વિના, પરંતુ તેણે ખાતરી કરવી પડશે કે આવા નિર્ણયમાં કોઈ ભેદભાવ કે મનસ્વીતા ન હોવી જોઈએ. આવી વિનંતી પર વિચાર કરવામાં સમિતિએ સાવચેત રહેવું પડશે કારણ કે અન્ય શાળાઓને ઓછી સુવિધાઓ અને રમતના મેદાન સાથે માન્યતા આપવામાં આવી છે તે સાબિત કરવા માટે પ્રથમદર્શી પુરાવા છે.

૭. સામાવાળાની સમિતિએ સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૧૩૬૯ અને ૧૩૭૦/૨૦૧૭માં તારીખ ૨૨.૬.૨૦૧૭ના હુકમનો સંદર્ભ લેવાનો રહેશે.

તારીખ ૧૧.૮.૨૦૧૭ના રોજ લિસ્ટ કરો.

ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.”

૧૩. એવું જણાય છે કે નોંધણી રદ કરવામાં આવી હોવા છતાં, શાળા સંચાલકો જૂન, ૨૦૧૭થી, એટલે કે શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ માટે ધોરણ ૯માં ૩૭ વિદ્યાર્થીઓ, ધોરણ ૧૦માં ૩૪ વિદ્યાર્થીઓ, ધોરણ ૧૧માં ૨૦ વિદ્યાર્થીઓ અને ધોરણ ૧૨માં ૧૬ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાની હદ સુધી ગયા હતા.

૧૪. ત્યારપછી રિટ અરજદારે ઉપર ઉલ્લેખિત સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૨૦૪૩૨/૨૦૧૭ દાખલ કરી હતી. સદર પિટિશનમાં, આ અદાલતની સમક્ષ બેંચે તારીખ ૧૫મી નવેમ્બર, ૨૦૧૭ના રોજ નીચે મુજબનો હુકમ પસાર કર્યો હતો;

“ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડને સામાવાળા નં. ૪ તરીકે જોડીને કોઝ-ટાઈટલમાં સુધારો કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એ. ડી. ઓઝા ઉપસ્થિત થાય છે અને સામાવાળા નં. ૪-બોર્ડ વતી નોટિસની બજવણી માફ કરે છે. તેથી, નોટિસ જારી કરવાની જરૂર નથી.

૨. અરજદાર તરફે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી આર. આર. વકીલ, સામાવાળા નં. ૧ થી ૩ તરફે વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી રાશેષ રિડાણી અને નવનિયુક્ત પક્ષકાર સામાવાળા નં. ૪ તરફે વિદ્વાન એડવોકેટને સાંભળ્યા.

૩. અરજદાર ટ્રસ્ટ માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક વર્ગો ચલાવી રહ્યું છે. એવું જણાય છે કે સામાવાળા નં. ૪ બોર્ડ દ્વારા તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૧૬ના હુકમથી અરજદાર ટ્રસ્ટની નોંધણી રદ કરવામાં આવી હતી. સદર હુકમને પડકારતી અલગ સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન નં. ૫૧૭૦/૨૦૧૭ પેલિંગ છે. હાલની પિટિશનમાં અરજદારની ફરિયાદ એ છે

કે ડિસ્ટ્રિક્ટ એજ્યુકેશન ઓફિસરે અરજદારને માર્ચ ૨૦૧૮માં લેવાનાર ધોરણ ૧૦ અને ૧૨ની પરીક્ષાના ફોર્મ ભરવાની મંજૂરી આપી નહોતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ફોર્મ સબમિટ કરવાની છેલ્લી તારીખ ૧૭.૧૧.૨૦૧૭ છે.

જ. નોંધણી રદ કરવા સામેનો પડકાર આ અદાલત સમક્ષ પેનિંગ અને જીવંત હોવાથી અને જો ફોર્મ આગળ મોકલવાની મંજૂરી ન આપવામાં આવે તો આખરે વિદ્યાર્થીઓ જ ભોગ બનશે. તેથી, આ પિટિશનમાં વચગાળાની રાહત તરીકે, એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે સામાવાળાઓએ અરજદાર ટ્રસ્ટને માર્ચ ૨૦૧૮માં યોજાનાર પરીક્ષાના હેતુ માટે, પ્રભાત તારા પબ્લિક સ્કૂલમાં અભ્યાસ કરતા ધોરણ ૧૦ના ૩૬ વિદ્યાર્થીઓ અને ધોરણ ૧૨ના ૨૨ વિદ્યાર્થીઓના ફોર્મ નજીકમાં આવેલી માન્યતા પ્રાપ્ત શાળા મારફતે ભરવાની મંજૂરી આપવાની રહેશે, જે શાળાનું નામ ડિસ્ટ્રિક્ટ એજ્યુકેશન ઓફિસર દ્વારા અરજદારને જણાવવામાં આવશે.

પ. સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે આ વ્યવસ્થા અરજદાર ટ્રસ્ટ માટે કોઈ હક કે સમન્યાય (ઈક્વિટી) ઊભો કરશે નહીં અને તે પિટિશનમાં પસાર કરવામાં આવનાર વિશેષ હુકમોને આધીન રહેશે.

તારીખ ૧૨મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૭ના રોજ લિસ્ટ કરવું.

આજે ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.”

૧૫. રિટ અરજદાર, ત્યારપછી, શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે ધોરણ ૧૦માં ૩૪ વિદ્યાર્થીઓ અને ધોરણ ૧૨માં ૨૦ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાની હદ સુધી ગયા હતા. રિટ અરજદાર સારી રીતે જાણતા હોવા છતાં કે નોંધણી રદ કરવામાં આવી છે, તેમ છતાં વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા માટે જોહુકમીપૂર્વક અને કપટપૂર્વક આગળ વધ્યા હતા.

૧૬. છેલ્લે, માર્ચ, ૨૦૧૯માં યોજનાર બોર્ડની પરીક્ષા માટે અનુક્રમે ધોરણ ૧૦ અને ૧૨માં અભ્યાસ કરતા ૫૪ વિદ્યાર્થીઓના પરીક્ષા ફોર્મ ભરવાની શાળાને પરવાનગી આપવા માટે સદર બોર્ડને યોગ્ય નિર્દેશો આપવાની માંગણી સાથે સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલિકેશન નં. ૧૮૯૨૦/૨૦૧૮ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૧૭. સંબંધિત રિટ અપિલિકેશનોમાં રિટ અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી આર.આર. વકીલ અને શ્રી બલરામ જૈને નિખાલસપણે રજૂઆત કરી હતી કે રિટ અરજદારે શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ તેમજ શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે ગેરકાયદેસર રીતે વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપ્યો હતો. આ અદાલત સમક્ષ બંને વિદ્વાન વકીલો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી એકમાત્ર દલીલ એ છે કે વિદ્યાર્થીઓના ભવિષ્યને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, રજૂ કરવામાં આવેલી એકમાત્ર રજૂઆત એ છે કે જો વિદ્યાર્થીઓને માર્ચ,

૨૦૧૯ની પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવામાં નહીં આવે, તો તેમની સમગ્ર શૈક્ષણિક કારકિર્દી વેડફાઈ જશે અને તેઓ ભોગ બનશે.

૧૮. સ્પેશિયલ સિવિલ અપ્લિકેશન્સ નં. ૫૧૭૦/૨૦૧૭ અને ૨૦૪૩૨/૨૦૧૭માં ઉપસ્થિત રહેલા શ્રી આર.આર. વકીલે નોંધણી રદ કરવાના સદર બોર્ડના નિર્ણયના ગુણદોષ પર પણ રજૂઆતો કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. જોકે, આ અદાલતે તેમના અસીલના વર્તનને ધ્યાનમાં રાખીને શ્રી વકીલને ગુણદોષ પર સાંભળવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. જે પક્ષકારનું વર્તન અત્યંત ખેદજનક હોય અને જેને કાયદા પ્રત્યે કોઈ આદર ન હોય તેવા પક્ષકારના કહેવાથી પોતાની હકૂમતનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરવામાં રિટ કોર્ટ વાજબી ઠરશે. રિટ અરજદારે, પોતાના આર્થિક લાભ માટે, નિર્દોષ વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દી અને ભવિષ્ય સાથે ચેડાં કર્યા છે.

૧૯. સદર બોર્ડ તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ.ડી. ઓઝા દ્વારા ત્રણેય રિટ અપ્લિકેશનોનો ભારપૂર્વક વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે નિર્દોષ વિદ્યાર્થીઓના ભવિષ્ય અને કારકિર્દી સાથે ચેડાં કરતા જાહેર ટ્રસ્ટ તરફથી આચરવામાં આવેલી છેતરપિંડી અને જોહુકમીભરી કાર્યવાહીનો હાલના કેસ કરતાં વધુ ગંભીર કેસ હોઈ શકે નહીં. શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે શાળાનું કૃત્ય ધ ગુજરાત સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન એક્ટ, ૧૯૭૨ની અનુક્રમે કલમ ૩૧ અને ૩૨ તથા તે હેઠળ ઘડવામાં

આવેલા નિયમનોની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરનારું છે. શ્રી ઓઝાએ ઉપર ઉલ્લેખિત જોગવાઈઓ તરફ આ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું હતું.

“કલમ ૩૧: નોંધણી વિના માધ્યમિક શિક્ષણ આપવા પર પ્રતિબંધ.

(૧) કોઈ પણ વ્યક્તિ શાળા મારફતે માધ્યમિક શિક્ષણ અથવા ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ આપી શકશે નહીં સિવાય કે આવી શાળા આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ નોંધાયેલ હોય.”

૨૦. શ્રી ઓઝાએ સદર અધિનિયમની કલમ ૪૧ તરફ પણ આ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું હતું. કલમ ૪૧ આ મુજબ વંચાય છે;

“કલમ ૪૧: (૧) નોંધાયેલ ખાનગી માધ્યમિક શાળા [અથવા નોંધાયેલ ખાનગી ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા]ના કોઈ પણ સંચાલક કલમ ૩૫માં પૂરી પાડવામાં આવેલી રીત સિવાય આચાર્યની નિમણૂક કરશે નહીં અને આવી શાળાના સંચાલક અથવા આચાર્ય શાળાના શિક્ષકની નિમણૂક કરશે નહીં.

(૨) પેટા-કલમ (૧)ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિને, દોષિત ઠરવા પર, દંડની સજા થશે જે એક હજાર રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે.”

૨૧. ઉપર ઉલ્લેખિત કલમ ૪૧, ધ ગુજરાત એક્ટ નં. ૧૫/૨૦૧૮ દ્વારા સુધાર્યા મુજબ અને તારીખ ૮મી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૮ના રોજ સરકારી ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ થયા મુજબ જોગવાઈઓના ઉદ્ધંધન માટેના દંડ અંગેની છે.

૨૨. સુધારા પહેલાં, કલમ ૪૨ આ મુજબ વંચાતી હતી;

“કલમ ૪૨: કેટલીક જોગવાઈઓના ઉદ્ધંધન માટે દંડ;

કોઈપણ વ્યક્તિ કે જે કલમ ૩૧ની પેટા-કલમ (૧)ની જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન કરે છે અથવા કલમ ૩૮ની પેટા-કલમ (૯) હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા જારી કરાયેલ કોઈપણ નિર્દેશનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, તેને દોષિત ઠરવા પર, દંડની સજા થશે જે એકસો રૂપિયા કરતાં ઓછો નહીં હોય અને જે એક હજાર રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે.”

૨૩. સુધાર્યા મુજબની કલમ ૪૨ અહીં નીચે પુનઃ રજૂ કરવામાં આવી છે;

“કલમ ૪૨: કેટલીક જોગવાઈઓના ઉદ્ધંધન માટે દંડ:-

કોઈપણ વ્યક્તિ કે જે કલમ ૩૧ની પેટા-કલમ (૧)ની જોગવાઈઓનું ઉદ્ધંધન કરે છે, તેને દોષિત ઠરવા પર, દંડની સજા થશે જે એક લાખ રૂપિયા કરતાં ઓછો નહીં હોય અને જે બે લાખ રૂપિયા સુધી લંબાવી શકાય છે.”

૨૪. શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૩૧ની પેટા-કલમ (૧)નું ઉલ્લંઘન એ ઉપર ઉલ્લેખિત સદર અધિનિયમની કલમ ૪૨ને ધ્યાને રાખીને જવાબદાર વ્યક્તિઓ સામે કાર્યવાહી ચલાવવાના પરિણામો લાવે છે.

૨૫. શ્રી ઓઝાએ રજૂઆત કરી હતી કે આ કેસ વિદ્યાર્થીઓ તેમજ વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓ સાથે સંપૂર્ણ છેતરપિંડી અને વિશ્વાસઘાતનો છે. જવાબદાર વ્યક્તિઓ માત્ર સદર અધિનિયમ, ૧૯૭૨ હેઠળ જ નહીં, પરંતુ આઈ.પી.સી. હેઠળ છેતરપિંડીના ગુના માટે પણ કાર્યવાહીને પાત્ર છે.

૨૬. શ્રી ઓઝાએ સી.બી.એસ.ઈ. અને અન્ય વિરુદ્ધ પી. સુનિલ કુમાર અને અન્ય, ૧૯૯૮ એસ.સી.સી. (પ) ૩૭૭માં નોંધાયેલ સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર ભારપૂર્વક આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

“સ્વીકૃત પરિસ્થિતિ પર અને આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તાઓ તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ શ્રી અલ્તાફ અહમદે એવી દલીલ કરી હતી કે હાઈકોર્ટનો વાદગ્રસ્ત નિર્દેશ સંપૂર્ણપણે ભૂલભરેલો છે અને ટકી શકે તેમ નથી. વિવિધ અપીલોમાં વિદ્યાર્થીઓ તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલે એ સ્થિતિનો વિરોધ કર્યો નહોતો કે જે શાળાઓમાંથી તેમના અસીલોએ અભ્યાસ કર્યો છે તે શાળાઓ હજુ સુધી સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ સેકન્ડરી એજ્યુકેશન સાથે સંલગ્ન (એફિલિએટેડ) નથી. પરંતુ તેઓએ મુખ્યત્વે એવી દલીલ કરી હતી કે વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષામાં

બેસવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હોવાથી અને તેઓ સફળ થયા હોવાથી તેમજ તેમની તરફેણમાં પ્રમાણપત્રો જારી કરવામાં આવ્યા હોવાથી, જો આટલા લાંબા સમય પછી હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત નિર્દેશોને બાજુ પર રાખવામાં આવે તો તે મોટો અન્યાય થશે. આ દલીલના સમર્થનમાં તેઓએ આ અદાલતના તાજેતરના સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ સેકન્ડરી એજ્યુકેશન વિરુદ્ધ નિખિલ ગુલાટી અને અન્ય, (૧૯૯૮) ૨ એસ.સી.સી. પના કેસના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો. ઉપરોક્ત કેસમાં, આ અદાલતે નિર્દેશ જારી કરવા માટે હાઈકોર્ટ દ્વારા અનુસરવામાં આવતી પદ્ધતિની ટીકા કરી હતી અને એવું પણ અવલોકન કર્યું હતું કે આવા વિચલનોને ભવિષ્યમાં દાખલા તરીકે ગણવા જોઈએ નહીં પરંતુ હાઈકોર્ટના આખરી નિર્દેશમાં એ આધારે દખલ કરી નહોતી કે વિદ્યાર્થીઓના મનમાં આશાઓ બંધાઈ ગઈ છે અને તેથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ દખલ કરવી અયોગ્ય ગણાશે. અમે ઉપરોક્ત કેસમાં આપવામાં આવેલા તર્કને લાગુ કરવામાં અસમર્થ છીએ, કેમ કે અમારી સમક્ષ એવું દર્શાવવા માટે રજૂ કરાયેલ સામગ્રીનો એક અંશ પણ નથી કે સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ સેકન્ડરી એજ્યુકેશન, હાલના અપીલકર્તાઓએ, પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે કોઈપણ સમયે વિદ્યાર્થીઓને એવી ખાતરી આપી હતી કે જે સંસ્થાઓમાં તેઓ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે તે સંલગ્ન થઈ ગઈ છે અથવા નજીકના ભવિષ્યમાં સંલગ્ન થવાની છે. અમે એ હકીકતથી વાકેફ છીએ કે હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત નિર્દેશોને બાજુ પર રાખતો અમારો હુકમ આ વિદ્યાર્થીઓ સાથે અન્યાય

કરશે. પરંતુ અદાલતના હુકમો હેઠળ બોર્ડ દ્વારા લેવામાં આવતી પરીક્ષામાં બિન-સંલગ્ન સંસ્થાના વિદ્યાર્થીઓને બેસવાની મંજૂરી આપવી અને ત્યારબાદ જેઓએ પરીક્ષા આપી છે તેમની તરફેણમાં પ્રમાણપત્રો જારી કરવા માટે બોર્ડને ફરજ પાડવી એ કાયદાના ભંગ સમાન ગણાશે અને વિદ્યાર્થીઓની તરફેણમાં અયોગ્ય સહાનુભૂતિ રાખીને હાઈકોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા હુકમોને બહાલ રાખવા માટે આ અદાલત વાજબી ઠરશે નહીં. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે કેરળ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચના વાદ્યસ્ત ચુકાદાને તેમજ સિંગલ જજ દ્વારા જારી કરાયેલા વચગાળાના હુકમોને કે જેમાંથી રિટ અપીલો ઉદ્ભવી હતી તેને બાજુ પર રાખીએ છીએ અને સામાવાળાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશનો ફગાવી દેવામાં આવે છે. આ અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે પરંતુ સંજોગોને ધ્યાને રાખીને ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.”

૨૭. શ્રી ઓઝાએ, છેલ્લે, એવી રજૂઆત કરી હતી કે સંચાલકો સારી રીતે જાણતા હતા કે નોંધણી રદ કરવાના હુકમ પર આ અદાલત દ્વારા કોઈ સ્ટે આપવામાં આવ્યો નથી, અને આવી જાણકારી હોવા છતાં, સંચાલકોએ પોતાના આર્થિક લાભ માટે શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯ માટે વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાની કાર્યવાહી કરી હતી. શ્રી ઓઝાએ નીચે મુજબના ચુકાદાઓ પર પણ આધાર રાખ્યો

હતો;

“(૧) સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ સેકન્ડરી એજ્યુકેશન વિરુદ્ધ પી. સુનિલ કુમાર, (૧૯૯૮) ૫ એસ.સી.સી. ૩૭૭; ૧૯૯૮ (૦) જી.એલ.એચ.ઈ.એલ.-એસ.સી. ૪૨૮૫માં નોંધાયેલ;

(૨) સ્ટેટ ઓફ તમિલનાડુ અને અન્ય વિરુદ્ધ સેન્ટ જોસેફ ટીચર્સ ટ્રેનિંગ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ અને અન્ય, (૧૯૯૧) ૩ એસ.સી.સી. ૮૭;

(૩) મનસુખભાઈ કાનજીભાઈ પટેલ વિરુદ્ધ ગુજરાત સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન બોર્ડ, (૧૯૯૯) ૨ જી.એલ.એચ. ૧૨૩;

(૪) નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર્સ અને અન્ય વિરુદ્ધ વિનસ પબ્લિક એજ્યુકેશન સોસાયટી અને અન્ય, (૨૦૧૩) ૧ એસ.સી.સી. ૨૨૩;

(૫) આઝાદ એજ્યુકેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ ટ્રસ્ટ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય, એલ.પી.એ. ૨૬૬/૨૦૧૨;

(૬) ફિન્કા અનિલકુમાર કટારીયા અને ૩૬ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને ૩, એસ.સી.એ. નં. ૨૫૩૦/૨૦૧૩;

(૭) ગુજરાત સેકન્ડરી એન્ડ હાયર સેકન્ડરી એજ્યુકેશન બોર્ડ વિરુદ્ધ શ્રી ઝાલાવાડ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ, એલ.પી.એ. નં. ૨૧૬/૨૦૦૩;”

વિશ્લેષણ

૨૮. પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, મારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું રિટ અરજદાર ત્રણેય રિટ અપ્લિકેશનોમાં માંગવામાં આવેલી કોઈપણ રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે કે કેમ.

૨૯. વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક કારકિર્દીને થઈ રહેલા નુકસાનથી હું વાકેફ છું, પરંતુ કાયદાનો આ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે માત્ર દયાના આધારે અદાલત કોલેજ સત્તાવાળાઓ અથવા અન્ય સંસ્થાઓના ગેરકાયદેસર કૃત્યને સમર્થન આપશે નહીં. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિરુદ્ધ વિકાસ સાહેબરાવ રાઉન્ડલે, ૧૯૯૨ (૫) જે.ટી. (એસ.સી.) ૧૭૫ : (એ.આઈ.આર. ૧૯૯૨ એસ.સી. ૧૯૨૬) તરીકે નોંધાયેલા કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:--

“શિક્ષણની પદ્ધતિ અને પરીક્ષા પ્રણાલીને નિયંત્રિત કરવા માટે ધોરણોમાં ઢીલ મૂકવી અને ન્યાયિક આદેશ આપવો એ શિક્ષણના કાર્યક્ષમ સંચાલન માટે હાનિકારક છે. કાયદાની અવગણના કરવા માટે અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવતા નિર્દેશો કાયદાના શાસનને નુકસાન પહોંચાડનારા, ભ્રષ્ટાચાર માટે સંવર્ધનનું સ્થળ અને ગેરશિસ્ત માટે પોષક સ્ત્રોત સમાન

છે. તેથી, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ આપવામાં આવેલી પોતાની વિશેષાધિકાર સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષા વગેરેમાં બેસવાની પરવાનગી આપવા માટે અપીલકર્તાઓને નિર્દેશ આપવામાં હાઈકોર્ટે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે.”

૩૦. મારો એવો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે સદર અધિનિયમ, નિયમો, નિયમનો અને પરીક્ષા પુસ્તિકા (બ્રોશર)ના નિયમો અને શરતોની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધમાં કરવામાં આવેલ અથવા કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવેલ કોઈપણ કાર્ય માત્ર આ રીતે પ્રવેશ મેળવેલા વિદ્યાર્થીઓના હિત માટે પ્રતિકૂળ જ નહીં હોય પરંતુ ઉચ્ચ શિક્ષણ અને તાલીમના જરૂરી ધોરણોને પ્રતિકૂળ રીતે અસર કરશે. શૈક્ષણિક બાબતોની દેખરેખ અને નિયમન કરવાની સત્તા ધરાવતી આવી વૈધાનિક સંસ્થાઓ દ્વારા જારી કરાયેલ સૂચનાઓ/નિર્દેશોનો અમલ ન થવાથી શૈક્ષણિક શ્રેષ્ઠતા અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના ઉચ્ચ ધોરણોને ચોક્કસપણે અસર થશે.

૩૧. આ તબક્કે આ પાસા પરના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે. એ.પી. ક્લિશ્ચિયન્સ મેડિકલ એજ્યુકેશનલ સોસાયટી વિરુદ્ધ ગવર્નમેન્ટ ઓફ આંધ્રપ્રદેશ, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૬ એસ.સી. ૧૪૯૦માં નોંધાયેલા કેસમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:--

“અમે વિદ્યાર્થીઓને પણ રક્ષણ આપી શકતા નથી. એ સાચું છે કે વિદ્યાર્થીઓ ભોળા ભોગ બનનાર છે, પરંતુ યુનિવર્સિટીને નવી શરૂ

કરાયેલી મેડિકલ કોલેજની મંજૂરી આપવાનું રોકી રાખ્યા પછી વિદ્યાર્થીઓને કોઈપણ પ્રકારની રાહત આપવી શક્ય નથી. અમે અમારા આદેશ દ્વારા યુનિવર્સિટીને તે કાયદાની અવગણના કરવાનો નિર્દેશ આપી શકતા નથી જેના કારણે તેનું અસ્તિત્વ છે અને ખુદ યુનિવર્સિટી દ્વારા બનાવવામાં આવેલા નિયમનોની અવગણના કરવાનો નિર્દેશ આપી શકતા નથી. કાયદાઓનો અનાદર કરવા માટે અદાલત દ્વારા આપવામાં આવતા નિર્દેશ કરતાં કાયદાના શાસન માટે વધુ વિનાશક હોય તેવી કોઈ બાબતની અમે કલ્પના કરી શકતા નથી.”

૩૨. સ્ટુડન્ટ્સ ઓફ દત્તાત્રેય અધ્યાપક વિદ્યાલય વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, એસ.એલ.પી. (સી) નં. ૨૦૬૭/૧૯૯૧, તારીખ ૧૯-૨-૧૯૯૧ના રોજ નિર્ણિત કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:--

“અમારી સમક્ષ આ પ્રકારના કેસો ખૂબ જ વારંવાર આવી રહ્યા છે જ્યાં એવા આક્ષેપો કરવામાં આવે છે કે નિર્દોષ વિદ્યાર્થીઓને બિન-માન્યતા પ્રાપ્ત શાળાઓમાં પ્રવેશ આપવામાં આવે છે અને તેઓને સહન કરવું પડે છે. કેટલીક અદાલતો દયાના કારણે મુશ્કેલીઓ હળવી કરવા માટે ક્યારેક ક્યારેક હસ્તક્ષેપ કરે છે. અમે જોઈએ છીએ કે આ પરિસ્થિતિનું પરિણામ નિયમનના ક્ષેત્રમાં સંપૂર્ણ ગેરશિસ્ત છે.”

૩૩. નરેન્દ્ર બહાદુર સિંઘ વિરુદ્ધ ગોરખપુર યુનિવર્સિટી, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૧૧૫૪માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું (પેરા ૧):--

“..... ગોરખપુર યુનિવર્સિટી એ સુનિશ્ચિત કરવાની પણ કાળજી રાખશે કે તેની સાથે સંલગ્ન કોઈપણ કોલેજ નિર્ધારિત સંખ્યા કરતાં વધુ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપશે નહીં, કારણ કે નિર્ધારિત સંખ્યા કરતાં વધુ પ્રવેશ મેળવનારા વિદ્યાર્થીઓ આ પ્રક્રિયામાં સહન કરે છે અને કોલેજો દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ સાથે છેતરપિંડી ન થાય તે જોવાની કાળજી રાખવી એ યુનિવર્સિટીની ફરજ છે. વિદ્યાર્થીઓના રક્ષણ માટે યુનિવર્સિટીએ કસૂરવાર કોલેજ સામે પગલાં લેવા જ જોઈએ. એ આશ્ચર્યજનક છે કે પ્રવેશ પ્રક્રિયા પૂરી થયા પછી તરત જ યુનિવર્સિટીએ કોઈપણ કોલેજ નિર્ધારિત સંખ્યા કરતાં વધુ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપ્યો છે કે કેમ તેની તપાસ કરવાની કાળજી લીધી નથી. છેલ્લી ઘડીએ જાગવું અને પછી કાનૂની જોગવાઈ પર આધાર રાખવો તેનાથી વિદ્યાર્થીઓને ભારે મુશ્કેલી પડશે. અમે આશા અને વિશ્વાસ રાખીએ છીએ કે યુનિવર્સિટી ભવિષ્યમાં વધુ સાવચેત રહેશે અને વિદ્યાર્થીઓના કલ્યાણને સુનિશ્ચિત કરવાનો પ્રયાસ કરશે, જે કાર્યમાં હાલના કેસમાં યુનિવર્સિટી નિષ્ફળ ગઈ છે.”

૩૪. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિરુદ્ધ મીનુ નોઝર ઝવેરાના, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૯ એસ.સી. ૧૫૧૩માં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું (એ.આઈ.આર.ના પૃષ્ઠ ૧૫૧૫ પર):--

“શ્રી રામાસ્વામીની એ દલીલમાં નોંધપાત્ર વજન છે કે વધારાની બેઠકો ઊભી કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં હાઈકોર્ટ પણ વાજબી નહોતી. વધારાની

બેઠકો ત્યારે જ ઊભી કરી શકાય જો ભારતીય તબીબી પરિષદ (ઇન્ડિયન મેડિકલ કાઉન્સિલ) આવી બેઠકો ઊભી કરવાની મંજૂરી આપે. હાલના કેસમાં, ભારતીય તબીબી પરિષદે અમારી સમક્ષ વધારાની બેઠકો ઊભી કરવાનો ભારપૂર્વક વિરોધ કર્યો છે. વધારાની બેઠકો ઊભી કરવાનો ખર્ચ ઉઠાવવાનો પ્રશ્ન પણ છે. અમારા મતે, હાઇકોર્ટે વધારાની બેઠકો ઊભી કરવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈતો નહોતો. અપવાદરૂપ સંજોગોમાં અને ન્યાયના હિત માટે, અદાલત ભારતીય તબીબી પરિષદને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી એક કે બે બેઠકો ઊભી કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે, પરંતુ જ્યારે સરકાર કે ભારતીય તબીબી પરિષદ બંનેમાંથી કોઈ પણ આવી બેઠકો ઊભી કરવા સંમત ન હોય ત્યારે અદાલતે આટલી બધી વધારાની બેઠકો ઊભી કરવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં. આવા સંજોગોમાં હાઇકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને બહાલ રાખવો મુશ્કેલ છે.”

૩૫. પંજાબ એન્જિનિયરિંગ કોલેજ વિરુદ્ધ સંજય ગુલાટી અને અન્ય, ૧૯૮૩ એસ.સી.સી. (૩) ૫૧૭ના કેસમાં, અદાલત વતી બોલતા માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ચંદ્રચૂડે સાવચેતીનો સૂર ઉચ્ચાર્યો હતો અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું (પૃષ્ઠ ૫૮૨ પર) :

‘કાયદાઓ પાલન કરવા માટે છે, ઉલ્લંઘન કરવા માટે નહીં. કોઈ દિવસ, જે બહુ દૂર નથી, જો ખોટી રીતે પ્રવેશ આપવામાં આવ્યા હોવાના કારણસર પ્રવેશો રદ

કરવામાં આવે, તો એવો નિર્દેશ આપવો પડશે કે ખોટી રીતે પ્રવેશ મેળવેલા વિદ્યાર્થીઓના નામ સંસ્થાના રજિસ્ટરમાંથી દૂર કરવામાં આવે.”

૩૬. રાજાલક્ષ્મૈયા વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ મૈસૂર, એ.આઇ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૯૯૩માં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું (એ.આઇ.આર.ના પૃષ્ઠ ૯૯૬ પર):--

“મૈસૂર રાજ્ય વતી રજૂ કરવામાં આવેલી કેટલીક દલીલોમાં થોડું વજન છે. તેનું પરીક્ષણ કરવું જરૂરી નથી કારણ કે અમે અપીલકર્તાઓની દલીલને માન્ય રાખવામાં અસમર્થ છીએ. કોઈ શંકા નથી કે ૪૧ વ્યક્તિઓની પ્રથમ બેચને કેટલીક છૂટછાટ આપવામાં આવી હતી અને ૬૩ વ્યક્તિઓની બેચ પછી આવેલી વ્યક્તિઓની બેચને પણ કેટલીક છૂટછાટ મળી હતી, પરંતુ છેવટે આ છૂટછાટો હતી અને એવી કોઈ બાબત નહોતી કે જેને તેઓ હક તરીકે દાવો કરી શકે. મૈસૂર રાજ્યે આ ૬૩ વ્યક્તિઓની બેચ પ્રત્યે થોડી ઉદારતા દાખવી હોત પરંતુ અમે તેને તેમ કરવાનો આદેશ આપતી મેન્ડામસની રિટ જારી કરી શકીએ નહીં. રાજ્યે કોઈ સેવા નિયમનું ઉદ્ધંધન કર્યું નહોતું તેમજ સર્વેયરમાંથી આસિસ્ટન્ટ એન્જિનિયરના પદ પર બઢતી મેળવનાર વ્યક્તિઓના સંદર્ભમાં અનુસરવા માટે રાજ્યે કોઈ સિદ્ધાંત ઘડ્યો નહોતો. વ્યક્તિઓની જુદી જુદી બેચ પ્રત્યે દર્શાવવામાં આવેલી ઉદારતા વાસ્તવમાં તદર્થ (એડહોક) હતી અને અમે એ કહેવાની સ્થિતિમાં નથી કે અમારી સમક્ષના અપીલકર્તાઓને કઈ, જો કોઈ હોય તો, તદર્થ ઉદારતા આપવી જોઈએ.”

૩૭. ડેન્ટલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ હરપ્રીત કૌર બાલ અને અન્ય,
૧૯૯૫ સપ્લીમેન્ટરી (૧) સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૩૦૪ના કેસમાં એવું ઠરાવવામાં
આવ્યું છે:

“સુસ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંતોને બદલે પરોપકાર દ્વારા વધુ ચિહ્નિત થયેલ
હકૂમતના ઉપયોગ સામે ચેતવણી આપતા સુપ્રીમ કોર્ટના ઘણા ચુકાદાઓ
છે. રાહત એવી હોવી જોઈએ કે જેને કાયદામાં માન્ય ગણી શકાય અને
કાયદેસર રીતે માન્યતા પ્રાપ્ત સિદ્ધાંતોના ઉપયોગ દ્વારા તૈયાર કરવામાં
આવી હોય. નિર્ણયમાં કાનૂની તર્કની કાયદેસરતા હોવી જોઈએ અને હેતુની
ઉદ્દેશ્યતા તેમજ તર્કસંગત અને કાનૂની ઔચિત્યના અભાવની ટીકા
વહોરવી જોઈએ નહીં. જ્યાં કોઈ શૈક્ષણિક સંસ્થા જરૂરી સંલગ્નતા અને
માન્યતા વિના પ્રવેશ આપવાનું શરૂ કરે છે અને વિદ્યાર્થીઓ પ્રવેશમાં
કાયદેસરતાના અભાવ અંગે પોતાની આંખો સંપૂર્ણ ખુલ્લી રાખીને સંસ્થામાં
જોડાય છે, ત્યાં આવા વિદ્યાર્થીઓના લાભ માટે પરીક્ષાઓ યોજવા
યુનિવર્સિટીને નિર્દેશ આપવો એ અયોગ્ય અને વાહિયાત ગણાશે. આવો
હુકમ સંપૂર્ણપણે ગેરવાજબી છે.

હાઈકોર્ટે તેના બદલે ભારત સરકારને સંસ્થા દ્વારા કેટલાક સમય પહેલા
સબમિટ કરવામાં આવી હોવાનું જણાવાયેલ માન્યતા માટેની અરજી
ડેન્ટલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયાને મોકલવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈતો
હતો અને બદલામાં, ડેન્ટલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયાને તે અરજી પર

વિચારણા કરવા અને સમયમર્યાદામાં તે માન્યતા આપશે કે નહીં તે નક્કી કરવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈતો હતો. આ કેસમાં આપી શકાય તેવી આ એકમાત્ર કાયદેસર માન્ય રાહતો હતી.”

૩૮. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતો સદર બોર્ડ વતી રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોને સમર્થન આપે છે.

૩૯. હું સમજું છું તે મુજબ અદાલતનું કાર્ય સ્વીકૃત જાહેર મૂલ્યોને અર્થ અને હેતુ પૂરો પાડવાનું છે અને ન્યાયનિર્ણય એ એવી પ્રક્રિયા છે જેના દ્વારા તે અર્થ પ્રગટ થાય છે. જો અદાલત બંધારણીય મૂલ્યોને નક્કર અર્થ આપવામાં નિષ્ફળ જાય તો કાર્ય અધૂરું રહે છે. જેમ યોગ્ય રીતે કહેવાયું છે કે, “વ્યક્તિગત અંતઃકરણની જેમ જ સામાજિક અંતઃકરણ પણ નૈતિક ચુકાદાના પ્રક્ષેપણ મંચ (લોન્ચિંગ પેડ) તરીકે ઉપયોગી રીતે સેવા આપી શકે છે”.

૪૦. અસાવધ વિદ્યાર્થીઓનો ઉપાય કસૂરવાર શાળા સામે છે જો તેણે તેઓને ભોળા પ્રવેશ મેળવનારા બનાવ્યા હોય, કારણ કે આવી કસૂરવાર સંસ્થા વૈધાનિક રક્ષણની ગેરહાજરીમાં અપકૃત્યના કાયદા (લો ઓફ ટોર્ટ) અથવા કરારના કાયદા (લો ઓફ કોન્ટ્રાક્ટ)માંથી મુક્તિનો આનંદ માણતી નથી. માત્ર જ્યાં કાયદા દ્વારા અસ્પૃશ્ય એવા મોટા બિન-આયોજિત ક્ષેત્રો હોય ત્યાં જ અદાલત પોતાની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી શકે છે. અદાલત સંસ્થાકીય વહીવટી વિચલનને ભાગ્યે જ સાંખી શકે છે. શિક્ષણ અને વિધાના પવિત્ર ક્ષેત્રમાં ઝડપથી ફેલાઈ રહેલા રોગચાળાને સમયસર અટકાવવો જ જોઈએ. અયોગ્ય વર્તનના સંદર્ભમાં,

વિદ્વાન હેન્ડે જે સ્પષ્ટ કર્યું છે તેના કરતાં વધુ સારી રીતે આ સિદ્ધાંત જણાવી શકાય નહીં:--

“કાયદો એ સ્પર્ધાત્મક હિતો દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલા સમાધાનનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. જો સદર સમાધાન ધારાસભાના કડક રાજકીય મંચમાં કરવામાં આવ્યું હોય, તો સદર સમજૂતી (ધારાસભ્યોની સર્વસંમતિ)ને મૂર્તિમંત કરતો કાયદો ન્યાયાધીશ દ્વારા માત્ર અર્થઘટન કરવાનો છે, તેમાં સહેજ પણ ફેરફાર કરવાનો નથી. ન્યાયાધીશની કલ્પિત દીર્ઘદ્રષ્ટિ અથવા સહાનુભૂતિને તેની જગ્યાએ મૂકવી એ એક મનસ્વી, આપખુદ દબલગીરી છે.”

૪૧. સદર અધિનિયમ શૈક્ષણિક ક્ષેત્રમાં શિસ્તની ખાતરી કરીને, પ્રમાણભૂત શિક્ષણ પ્રદાન કરવાની બાબતમાં શાળાઓના કાર્યકાળની દેખરેખ અને નિયમન કરવાની ફરજ સદર બોર્ડ પર સોંપે છે. જ્યારે સંસ્થાકીય અસ્થિરતાઓ દ્વારા શૈક્ષણિક શિસ્ત અને સુવ્યવસ્થા તૂટી જાય ત્યારે કાયદાના શાસનને જીવલેણ નહીં તો ગંભીર ફટકો પડશે અને તેથી, અદાલત આ પરિસ્થિતિ પ્રત્યે સંવેદનહીન રહેવાનું પોસાય તેમ નથી. મને અન્ય સંદર્ભમાં કાર્ડોઝોએ જે કહ્યું હતું તે યાદ આવે છે:

“દુરુપયોગ અને અન્યાયી ઉપયોગથી ક્ષીણ થઈ ગયેલા અંગોના અવશેષો જો સામાજિક શરીરમાં રહેવા દેવામાં આવે તો તે ચેપના કેન્દ્રો બની જશે.”

૪૨. ગેરરીતિ અને ખોટી રજૂઆત દ્વારા મનસ્વી અને ગેરકાયદેસર પ્રવેશોની આવૃત્તિ અને આવી ઘણી સમાન બદીઓ સ્થાનિક બની જતાં, શૈક્ષણિક ક્ષેત્રમાં વધતી અપેક્ષાઓનું ખૂબ આકાંક્ષિત ઉત્ક્રાંતિ ધીમે ધીમે વધતી જતી હતાશાના અનિચ્છનીય ઉત્ક્રાંતિને માર્ગ આપી રહ્યું છે. જો સમયસર સડો અટકાવવો હોય, તો અનિયંત્રિત અથવા અયોગ્ય ઉપકાર માટે કોઈ સ્થાન હોઈ શકે નહીં. બોર્ડના નિયમનો એ માત્ર ધાર્મિક પ્રવચનો બનવા માટે નથી. જો બોર્ડ સદર નિયમનો હોવા છતાં આવી શાળાઓને સજા વિના જવા દે તો તે તેની વૈધાનિક ફરજમાં નિષ્ફળ જશે.

૪૩. સમાજના વ્યાપક હિતો, સામાજિક મૂલ્યો અને સૌથી વધુ શિક્ષણની ગુણવત્તાને ધ્યાનમાં રાખીને ઘૂસણખોરી અને ભાંગફોડનો અંત લાવવાનો આ યોગ્ય સમય છે, ખાસ કરીને એવા સમયે જ્યારે ન્યાયતંત્ર રાજકીય વ્યવસ્થામાં જાહેર મૂલ્યોનું અભિષેકત મધ્યસ્થ માનવામાં આવે છે અને જ્યારે જાહેર સામાજિક સેવાઓ જાહેર મૂલ્યો દ્વારા આદેશિત હોય છે. સંસ્થાકીય અધોગતિના વર્તમાન સમયગાળા દરમિયાન, ન્યાયતંત્રની ખરેખર નિર્ણાયક ભૂમિકા ઘટનાઓના પ્રવાહ અને આજના રીતરિવાજો પ્રત્યે સભાન રહેવાની અને મુખ્ય મુદ્દાઓ પર આગ્રહ રાખવામાં પુનરુત્થાન દર્શાવવાની તથા સમાજને મૂલ્યની જરૂરિયાતો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા દબાણ કરવાની છે. જાહેર મૂલ્યોના નિર્માણ અથવા અમલીકરણની ભૂમિકા ઓછી મહત્વપૂર્ણ નથી. અદાલતો અને ધારાસભા વચ્ચે એક જટિલ ક્રિયાપ્રતિક્રિયા છે જેમાં ન્યાયાધીશો અને ધારાસભ્યો

સ્પષ્ટ સામાજિક ઉદ્દેશ્યો પ્રાપ્ત કરવા માટેના સાધનોને આકાર આપે છે, તે સ્વીકારવું પડશે.

૪૪. કાયદો બંધારણીય હોય કે વૈધાનિક, અંતિમ ધ્યેય સામાજિક રીતે મેળવેલા ઉદ્દેશ્યોની પ્રાપ્તિ છે જેને કાયદાનું સમાજશાસ્ત્ર સ્વીકારે છે, કારણ કે ન્યાયાધીશો એવા નિયમોનો અમલ કરતા જોવા મળે છે કે જેના મૂળ સમાજશાસ્ત્રીય તપાસના પ્રયોગમૂલક વિષયો છે.

૪૫. વ્યવહારુ સાધનવાદમાં એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે જે ન્યાયાધીશ નિર્ણય લે છે તેણે કાયદાના ચોક્કસ નિયમ હેઠળ રહેલા સામાજિક ઉદ્દેશ્યોને સમજવા અને ઓળખવા જોઈએ અને તે ઉદ્દેશ્યોને પૂર્ણ કરવા માટેના સાધન તરીકે કાયદાના નિયમની કસોટી કરવી જોઈએ. શું શિક્ષણની ગુણવત્તાના સંવર્ધન અને જાળવણી કરતાં કોઈ ઉચ્ચ સામાજિક ઉદ્દેશ્ય હોઈ શકે?

૪૬. વિદ્યાર્થીઓને ગેરકાયદેસર રીતે પ્રવેશ આપીને રિટ અરજદાર દ્વારા આચરવામાં આવેલી છેતરપિંડીના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતાં, સદર બોર્ડ તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલે યોગ્ય રીતે ધ્યાન દોર્યું છે તેમ, જે વિદ્યાર્થીઓ માટે અજ્ઞાનતા એ કોઈ આશીર્વાદ નથી, તેઓ સમન્યાય (ઈક્વિટી)ની વિચારણા માટે કોઈ અવકાશ ન રાખીને છેતરપિંડીના લાભાર્થી બન્યા હતા. બીજી બાજુ, જોડાણ (એફિલિએશન) આપતી વખતે લાદવામાં આવેલી પ્રવેશ ક્ષમતાની શરતનું ખુલ્લેઆમ ઉલ્લંઘન અને નિયમનકારી ધોરણોનું ઇરાદાપૂર્વકનું

વિકૃતિકરણ, કદાચ આડકતરી બાબતો માટે હોઈ શકે, તે સહાનુભૂતિ કે સમન્યાયને પાત્ર નથી. જેમ સૂત્ર છે:--

“કાયદાનું વિવેકાધીન તત્વ તેના નિયમ તત્વના ભોગે હોયું જોઈએ નહીં”

૪૭. સમય જતાં, આ અદાલતે જોયું છે કે શાળાઓ અને કોલેજો કોઈપણ જોડાણ, માન્યતા વિના અથવા જોડાણની અપેક્ષાએ વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપીને માત્ર વિદ્યાર્થીઓના ભવિષ્ય સાથે ચેડાં જ નથી કરી રહી, પરંતુ પોતે અથવા વિદ્યાર્થીઓ વતી છેલ્લી ઘડીએ અદાલતોની સહાનુભૂતિ મેળવવા રિટ પિટિશનો દાખલ કરે છે કે જો અદાલતો તાત્કાલિક હસ્તક્ષેપ નહીં કરે તો શૈક્ષણિક સત્ર વેડફાઈ જશે તે બચાવવા માટે વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવામાં આવે. હું ફક્ત એટલું જ કહી શકું કે બિન-માન્યતા પ્રાપ્ત શાળાઓ દ્વારા પ્રવેશ મેળવેલા વિદ્યાર્થીઓ સદર બોર્ડ દ્વારા લેવામાં આવતી પરીક્ષામાં બેસવા માટે હકદાર નથી. તેઓ સદર બોર્ડના અસલ (બોનાફાઇડ) વિદ્યાર્થીઓ નથી. તેથી, સદર બોર્ડને તેના વિદ્યાર્થીઓ તરીકે તેમની પરીક્ષા લેવા માટે નિર્દેશ આપી શકાય નહીં કે ગુણપત્રકો (માર્કશીટ) જારી કરવા માટે નિર્દેશ આપી શકાય નહીં. જે રાહત કાયદામાં માન્ય નથી તે આપવી જોઈએ નહીં અને કાયદેસર રીતે માન્યતા પ્રાપ્ત સિદ્ધાંતોના ઉપયોગ દ્વારા તૈયાર કરવી જોઈએ નહીં.

૪૮. ઉપર જે કંઈ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે તે છતાં, જો હું રિટ અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલા નિર્દેશો આપું, તો તે ગેરકાયદેસરતાને પ્રોત્સાહન આપવા સમાન બનશે અને તે કાયદાના શાસનને નુકસાન પહોંચાડનારું બનશે. (જુઓ

મિસ એન્ની અબ્રાહમ અને અન્ય વિરુદ્ધ સર્વિસ એજ્યુકેશન સોસાયટી અને અન્ય,
એ.આઈ.આર. ૧૯૯૧ કાર્પાટક ૧૪૮)

૪૯. સ્ટેટ ઓફ તમિલનાડુ વિરુદ્ધ સેન્ટ જોસેફ ટીચર્સ ટ્રેનિંગ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ, ૧૯૯૧
એસ.સી.સી. (૩) ૮૭માં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“અનધિકૃત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવાની અને
ત્યારબાદ વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી માંગવાની પ્રથાને
આ અદાલતે નાપસંદગીની નજરે જોઈ છે. એમ.એન. નાગેશ્વરમ્મા વિરુદ્ધ
સ્ટેટ ઓફ એ.પી.માં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે જો બિન-માન્યતા
પ્રાપ્ત સંસ્થાના વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવામાં
આવે, તો તે અનધિકૃત સંસ્થાઓની સ્થાપનાને પ્રોત્સાહન આપવા અને
માફ કરવા સમાન બનશે. અદાલતે જાહેર કર્યું કે આવા હેતુ માટે
બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ આ અદાલતની અથવા અનુચ્છેદ ૨૨૬
હેઠળ હાઈકોર્ટની હકૂમતનો વ્યય થવો જોઈએ નહીં. એ.પી. ક્રિશ્ચિયન્સ
મેડિકલ એજ્યુકેશનલ સોસાયટી વિરુદ્ધ ગવર્નમેન્ટ ઓફ એ.પી.માં
જોડાણ મંજૂર કરવામાં આવ્યું ન હોવા છતાં સંસ્થા અને વિદ્યાર્થીઓ વતી
તેઓને પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવા માટે કરવામાં આવેલી
આવી જ વિનંતીને આ અદાલતે ફગાવી દીધી હતી. અદાલતે અવલોકન
કર્યું હતું કે સંસ્થા સંલગ્ન કે માન્યતા પ્રાપ્ત ન હોવા છતાં વિદ્યાર્થીઓને
પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવા માટે માંગવામાં આવેલ કોઈપણ

નિર્દેશ સદર અધિનિયમ અને નિયમનોની જોગવાઈઓનું સ્પષ્ટ ઉદ્ધંધન ગણાશે. કાયદાની અવગણના કરવા માટે વિદ્યાર્થીઓને નિર્દેશ આપવામાં અદાલત પક્ષકાર બની શકે નહીં કારણ કે તે કાયદાના શાસન માટે વિનાશક બનશે. કુલ બેંચે આ ચુકાદાઓ અને અવલોકનોની નોંધ લીધી હતી અને તેમ છતાં તેણે માનવતાવાદી આધારો પર વિદ્યાર્થીઓને રાહત આપી હતી. અદાલતો કાયદાથી વિરુદ્ધ જઈને માનવતાવાદી આધારો પર કોઈ પક્ષકારને રાહત આપી શકે નહીં. બિન-માન્યતા પ્રાપ્ત સંસ્થાઓના વિદ્યાર્થીઓ સરકારના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા લેવામાં આવતી પરીક્ષામાં બેસવા માટે કાયદેસર રીતે હકદાર ન હોવાથી, આવા વિદ્યાર્થીઓને જાહેર પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવામાં હાઈકોર્ટે કાયદાનું ઉદ્ધંધન કરીને કાર્ય કર્યું હતું. કુલ બેંચ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશો કાયદાના શાસન માટે વિનાશક છે. ડિવિઝન બેંચે કુલ બેંચના ચુકાદાને અનુસરીને વાદગ્રસ્ત હુકમો જારી કર્યા હોવાથી, વાદગ્રસ્ત હુકમો કાયદાની દ્રષ્ટિએ ટકી શકે તેમ નથી.”

૫૦. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિરુદ્ધ વિકાસ સાહેબરાવ રાઉન્ડલે, ૧૯૯૨ એ.આઈ.આર. ૧૯૨૬માં, સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું (પેરા ૧૧):

“શાળા અથવા કોલેજમાં આવા તાલીમાર્થી વિદ્યાર્થીઓને સુસજ્જ કરવા માટે, તમામ સુવિધાઓ અને સાધનો અત્યંત આવશ્યક છે અને તેના વિનાની સંસ્થાઓને અસ્તિત્વમાં રહેવાનો કોઈ અધિકાર નથી કે માન્યતા

મેળવવા માટે પણ તેઓ હકદાર નથી. તે સંબંધમાં વૈધાનિક જરૂરિયાતોના પાલનનો આગ્રહ રાખવામાં આવે છે. શિક્ષણની પદ્ધતિ અને પરીક્ષા પ્રણાલીને નિયંત્રિત કરવા માટે ધોરણોમાં ઢીલ મૂકવી અને ન્યાયિક આદેશ આપવો એ શિક્ષણના કાર્યક્ષમ સંચાલન માટે હાનિકારક છે. કાયદાની અવગણના કરવા માટે અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવતા નિર્દેશો કાયદાના શાસનને નુકસાન પહોંચાડનારા, ભ્રષ્ટાચાર માટે સંવર્ધનનું સ્થળ અને ગેરશિસ્ત માટે પોષક સ્ત્રોત સમાન છે. તેથી, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ આપવામાં આવેલી પોતાની વિશેષાધિકાર સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષા વગેરેમાં બેસવાની પરવાનગી આપવા માટે અપીલકર્તાઓને નિર્દેશ આપવામાં હાઈકોર્ટે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે.”

૫૧. એવી રજૂઆત કરવાનો પણ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે રિટ અરજદાર એ ભાષાકીય લઘુમતી ટ્રસ્ટ છે. આનાથી ભાગ્યે જ કોઈ ફેર પડશે.

૫૨. બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦ હેઠળ, ધર્મ અથવા ભાષા પર આધારિત લઘુમતીઓને પોતાની પસંદગીની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સ્થાપવાની મૂળભૂત સ્વતંત્રતા છે, પરંતુ રાજ્યને શૈક્ષણિક શ્રેષ્ઠતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે નિયમનકારી જોગવાઈઓ નિર્ધારિત કરવાનો અધિકાર છે. જે લઘુમતી સંસ્થાઓ માન્યતા મેળવવા માંગતી નથી તેઓ પોતાની પસંદગી મુજબ કાર્ય કરવા માટે સ્વતંત્ર છે, પરંતુ જો આવી સંસ્થા રાજ્ય પાસેથી માન્યતા મેળવવા માંગતી હોય તો તેણે

માન્યતા આપવા માટેની નિર્ધારિત શરતોનું પાલન કરવું પડશે અને તે સંજોગોમાં લઘુમતી સંસ્થાએ પરીક્ષા માટે નિર્ધારિત અભ્યાસક્રમ, અભ્યાસના અભ્યાસક્રમો અને અન્ય આનુષંગિક બાબતોનું પાલન કરવું પડશે. લઘુમતી સંસ્થાઓમાં કાર્યક્ષમતા અને શૈક્ષણિક ધોરણ સુનિશ્ચિત કરવા માટે આ શરતોનું પાલન કરવું જરૂરી છે.

૫૩. લઘુમતી સમુદાયને શૈક્ષણિક સંસ્થા સ્થાપવાનો અને તેનો વહીવટ કરવાનો મૂળભૂત અધિકાર હોવા છતાં, માન્યતા વિના અથવા આવી માન્યતા માટે નિર્ધારિત શરતોનું પાલન કર્યા વિના તેના વિદ્યાર્થીઓને જાહેર પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવા માટે રાજ્ય પર દબાણ કરવાનો તેને કોઈ અધિકાર નથી.

૫૪. બાબતના સમગ્ર પરિપ્રેક્ષ્યમાં, હું એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યો છું કે રિટ અરજદાર રિટ અપ્લિકેશનોમાં માંગવામાં આવેલી કોઈપણ રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી.

૫૫. ત્રણેય રિટ અપ્લિકેશનો નિષ્ફળ જાય છે અને આથી ફગાવી દેવામાં આવે છે. જોકે, આ કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં રિટ અપ્લિકેશનો ફગાવી દેવી એટલું જ પૂરતું નથી. ઉપર વર્ણવેલ તથ્યો, શાળાની નોંધણી ૨૦૧૬થી રદ કરવામાં આવી હોવાનું સંપૂર્ણપણે જાણતા હોવા છતાં ગેરકાયદેસર રીતે વિદ્યાર્થીઓને પ્રવેશ આપવા માટે જવાબદાર એવા ટ્રસ્ટના સંચાલકો સામે કડકમાં કડક કાર્યવાહીની ખાતરી આપે છે. સંબંધિત વ્યક્તિઓ માત્ર સદર અધિનિયમ,

૧૯૭૨ની જોગવાઈઓના ભંગ માટે દોષિત નથી પરંતુ આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૨૦ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છેતરપિંડીના ગુના માટે પણ કાર્યવાહીને પાત્ર છે.

૫૬. આવા સંજોગોમાં, હું યોગ્ય નિર્દેશો જારી કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકું છું;;

“ડી.ઇ.ઓ., સુરતને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૨૦ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર છેતરપિંડીના ગુના તેમજ સદર અધિનિયમ, ૧૯૭૨ની જોગવાઈઓ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે ટ્રસ્ટના કારભારનું સંચાલન કરતી અને જવાબદાર વ્યક્તિઓ સામે સંબંધિત પોલીસ સ્ટેશનમાં તાત્કાલિક એફ.આઈ.આર. નોંધવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. આ હુકમની રિટ મળ્યાની તારીખથી એક અઠવાડિયાના સમયગાળામાં કાયદા અનુસાર પ્રથમ માહિતી અહેવાલ (એફ.આઈ.આર.) નોંધવામાં આવશે. પ્રથમ માહિતી અહેવાલની નોંધણીની જાણ પ્રથમ માહિતી અહેવાલની નકલ સાથે તરત જ આ અદાલતને કરવામાં આવશે. નિર્દેશના પાલનની જાણ કરવા માટે, રજિસ્ટ્રી આજથી ૧૫ દિવસના સમયગાળા પછી, આ બાબતને ફરી એકવાર સૂચિત (નોટિફાઇ) કરશે.”

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

વાહિદ

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.